

ОРИГИНАЛНО ИЗСЛЕДВАНЕ НА СЪВРЕМЕННОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ

Наскоро излезе от печат новата монография на ст. н. с. I ст. д-р ик. н. Гарабед Минасян,¹ която се вписва по един успешен начин в досегашните му научни търсения. На основата на натрупания през годините опит и в резултат на най-новите си изследвания авторът предлага своето оригинално виждане и оценка на съвременното икономическо развитие на страната. Монографията е разработена в четири части, свързани от логиката на изследването, но имащи и самостоятелно значение.

В част първа, която авторът е озаглавил *“Преходът: Постижения и перспективи”*, са изследвани ключови проблеми на икономическото развитие на България в края на отминалия XX век. Направен е успешен опит за цялостна оценка на състоянието на прехода към пазарна икономика и предизвикателствата на предприєдинителния процес. Анализирани са последователно принципни теоретични постановки и пречупването им през призмата на протичащите реални икономически процеси. Проследяват се промените в основните макроикономически показатели, търсят се и се изследват тенденции и закономерности.

Във втората част - *“МВФ: От кредит без избор към избор без кредит”*, Проф. Минасян се спира на въпроса за мястото и ролята на Международния валутен фонд в трудния преход на България към пазарната икономика. В този процес страната трайно се обвързва с международните финансови институции и преди всичко с МВФ. Взаимоотношенията с него се осъществяват чрез прилагането на специфични стабилизационни програми, съпроводени с пакет от икономически реформи. В предлаганото изследване е направен анализ и са обобщени различните подходи при изграждането на стабилизационните програми. Разгледана е методологията на макроикономическите модели на МВФ, на чиято основа се изграждат конкретните програми. На базата на периодизацията на отношенията на България с МВФ и използвайки богат статистически материал, е направен критичен анализ и оценка на резултатите и ефективността на всички стабилизационни споразумения, които страната е изпълнявала през последните 12 години. Формулираните изводи предизвикват читателя към размисли, доколкото става ясно, че еднозначна оценка на дейността на МВФ в България не е възможна.

Авторът привежда аргументи и факти за позитивното влияние на МВФ, но не спестява и натрупаните негативи във взаимоотношенията с представителите на Фонда. Една от най-често срещаните критики е, че моделите не се

¹ Гарабед Минасян. Финансова стабилизация и икономически растеж. С., Акад. изд. “Проф. Марин Дринов”, 2002, 122с.

специфицират достатъчно за всеки отделен случай, което от своя страна води до еднакви препоръки както по вид, така и като “дозировка”. Друга част от критиките могат да се определят като популистични, защото се основават на разминаването между обществените настроения и очаквания и видимите резултати от прилагането на стабилизационните програми. Напълно естествено е обществото да очаква висок темп на растеж, ниска инфлация, повишаване на заетостта, социална сигурност, намаляване на данъците и т.н. В краткосрочен план постигането им със сигурност е невъзможно, но тези цели винаги са залагани в средносрочните и дългосрочните програми. Това, което те могат да решат в относително кратък период, както авторът правилно отбелязва, е да преодолеят дисбалансите в икономиката или поне да ги ограничат.

В част трета на монографията - *“Българската икономика в края на XX в.”*, читателят ще открие една снимка на икономическото състояние на страната на границата между две столетия. Проф. Минасян обръща внимание на факта, че след колеблива динамика с преобладаващи спадове (понякога катастрофални) в края на XX в. българската икономика успя да постигне стабилизация. Цената, която трябваше да се плати, беше висока, тъй като се свърза със съзнателен отказ от провеждане на активна парична политика, а това постави страната в силна зависимост от външни фактори. В същото време в края на столетието се забелязаха и първите наченки на истинско пазарно поведение на икономическите агенти, което се изрази в положителен обрат в динамиката на основните макроикономически показатели. Авторът не крие своята неудовлетвореност от бавните и непоследователни икономически мерки, даващи в крайна сметка отражение върху общественото благосъстояние, което остава ниско в сравнение с европейските стандарти. От тази гледна точка вниманието в следващата част е насочено към прилагането на конкретни политики с оглед осигуряването на необходимите условия за висок и стабилен икономически растеж.

Възлов проблем в четвъртата част на монографията *“Политика на икономически растеж”* е взаимодействието между финансовата стабилизация и икономическия растеж. Формулирани са елементи на макроикономическа политика, позволяващи прерастването на финансовата стабилност в устойчив икономически растеж. Специално внимание е обърнато на редица особености, които традиционно са оставали настрана от вниманието на анализаторите. След въвеждането на паричния съвет икономиката претърпя някои радикални промени, които създадоха благоприятни макроикономически условия за висок и устойчив растеж. Състоянието на фискалния и паричния сектор се нормализира, а банковият сектор бе успешно реструктуриран.

Целта, която си е поставила България - членство в Европейския съюз, изисква да се разработи и приложи стратегия, генерираща висок и стабилен икономически растеж, като в същото време се избегне допускането на социални и макроикономически дисбаланси. За малките и отворени икономики, каквато е българската, бързият и устойчив растеж се свързва еднозначно с

конкурентоспособността, с повишена производителност на труда и с по-добро разпределение на наличните ресурси с крайна цел нарастване на експортния потенциал. Ако в краткосрочен план все още може да се разчита на нарастването на вътрешното потребление като източник на растежа, в подългосрочен план това е невъзможно. Оттук следва важният извод, че инвестиционните източници на растежа в краткосрочен и средно-срочен план са обосновани само ако водят към експортноориентиран растеж в подългосрочна перспектива.

В края на предлаганата монография авторът прави обобщение на по-важните резултати от изследването и базираните на тяхна основа препоръки към управляващите. Прави впечатление откровеността с която се поставят някои наболели въпроси. Отговорността на макроикономическото управление традиционно се свързва с програмата на управляващата в момента партия (коалиция), но според проф. Минасян отговорността излиза извън теснопартийните рамки, а успехът на реформите изисква обществен консенсус. Прехвърлянето на вината винаги върху бившето правителство не води доникъде, а вината за обратата не е в “другото” управление, а много по-често в настоящето.

Монографията се базира на богат и интересен статистически материал, част от който се публикува за първи път. Това определено допринася за изграждане на до голяма степен завършена представа за особеностите на българския преход. Без съмнение предлаганото изследване ще представлява интерес както за научните работници, така и за по-широк кръг икономисти и специалисти, интересувачи се от съвременните проблеми на икономическото развитие на България.

Д-р Виктор Йоцов